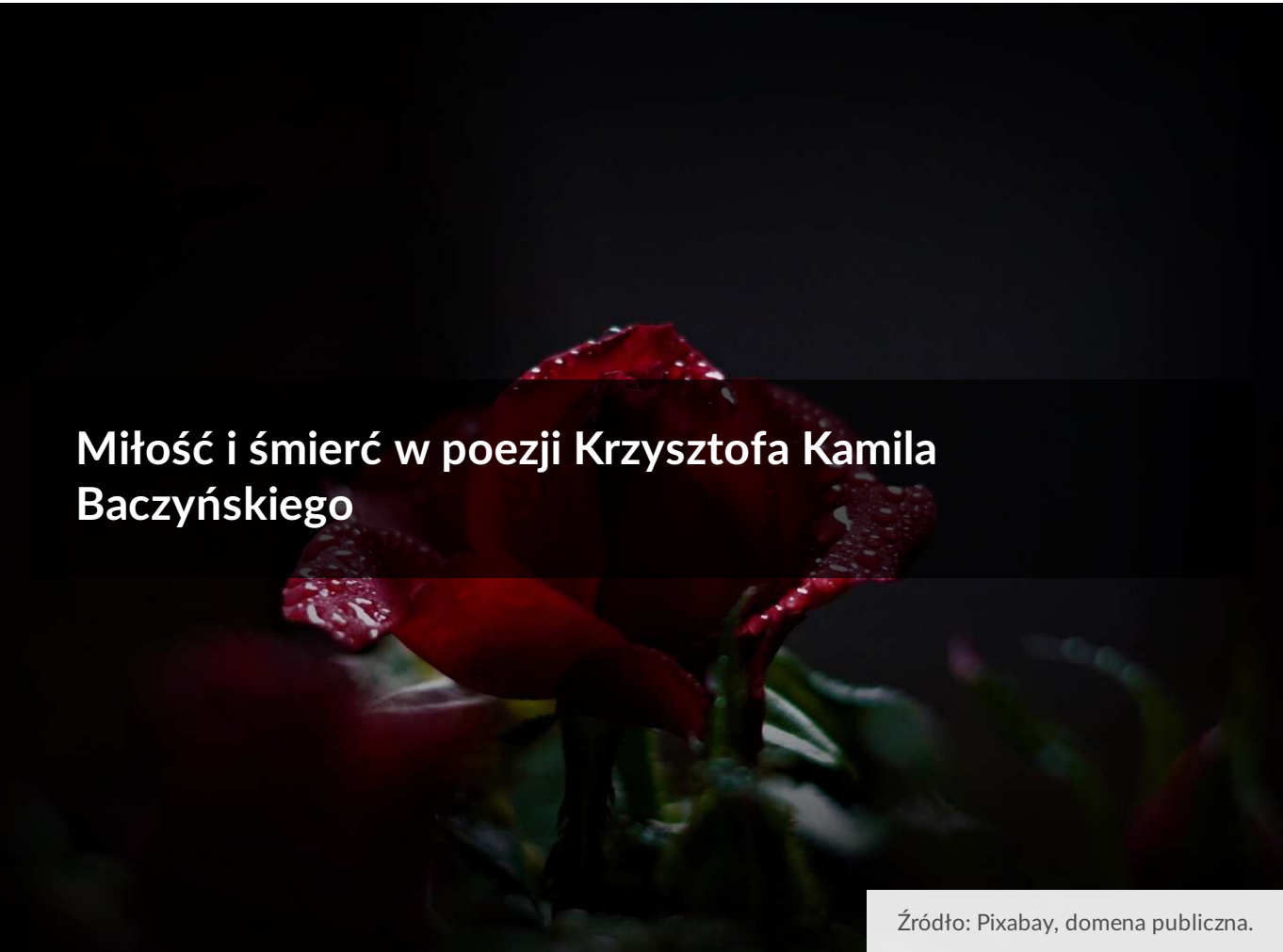

Miłość i śmierć w poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *** [*Niebo złote ci otworzę...*], [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, Kraków-Wrocław 1986, s. 122.
- Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Noc*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, Kraków-Wrocław 1986, s. 30.

Miłość i śmierć w poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Krzysztof Kamil Baczyński zdał maturę w 1939 roku, ale wybuch wojny uniemożliwił mu przeżywanie młodości w normalnych warunkach. Podobnie jak całe pokolenie, studiował na tajnych kursach, konspirował, ale chciał także doświadczać życia, przyjaźni, miłości. Wszystko to musiało odbywać się jednak w cieniu wojny. W 1942 roku Baczyński ożenił się, mając zaledwie 21 lat, ze swoją ukochaną, Barbarą Drapczyńską, którą poznał pół roku wcześniej. Ciągłe zagrożenie śmiercią znajdowało odbicie w intensywności uczuć młodych ludzi wojennego pokolenia, ale też w głęboko emocjonalnym tonie poezji Baczyńskiego.

Twoje cele

- Omówisz podstawowe cechy poetyki wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.
- Wyjaśnisz, w jaki sposób przedstawiana jest miłość i śmierć w wierszach Baczyńskiego,
- Wskażesz środki artystycznego wyrazu wstępujące w wierszach poety i określisz ich funkcje,
- Porównasz różne interpretacje artystyczne wiersza K.K. Baczyńskiego *Niebo złote ci otworzę...*

Przeczytaj

Poetyka erotyków Baczyńskiego

Poezja miłosna Baczyńskiego przynosi wizyjne obrazy, kreowane za pomocą malarskich metafor i obrazowych epitetów oraz porównań. W wierszach tych można zarazem odnaleźć wszystkie charakterystyczne cechy poezji tego autora: rozbudowaną, wieloznaczną metaforykę, wielość symboli, emocjonalny ton i wrażliwość zmysłowego odczuwania świata. Poeta rzadko uwalnia się jednak od piętna wojny i śmierci, co wyraża w apokaliptycznych wizjach, ciemnych tonach i barwach, które wnikają także do świata najintymniejszych uczuć. Nie ma w jego wierszach radości i bez troski. Obrazom miłości stale towarzyszy melancholia, smutek, niepokój i lęk, nawet gdy oddają one piękno ukochanej, wyrażają miłość poety do niej czy kreują wymarzone przez kochanków światy.

Niebo złote ci otworzę...

W wierszu [*Niebo złote ci otworzę...*] podmiot liryczny zwraca się do ukochanej, którą pragnie ochronić przed koszmarem wojny i zabrać ją w inny, niewojenny świat. Ten świat jest jednak podwójnie niemożliwy – nie tylko jest światem fantastycznym, ale by poeta mógł go stworzyć, musiałby uwolnić się od cierpienia, śmierci i zniszczenia, których już doświadczył.

((Krzysztof Kamil Baczyński

***** [*Niebo złote ci otworzę...*]**

Niebo złote ci otworzę,
w którym ciszy biała nic
jak ogromny dźwięków orzech,
który pęknie, aby żyć
zielonymi listeczkami,

śpiewem jezior, zmierzchu graniem,
aż ukaze jądro mleczne ptasi świt.

Ziemię twardą ci przemienię
w mleczów miękkich płynny lot,
wyprowadzę z rzeczy cienie,
które prężą się jak kot,
futrem iskrząc zwiną wszystko
w barwy burz, w serduszka listków,
w deszczów siwy splot.

I powietrza drżące strugi
jak z anielskiej strzechy dym
zmienię ci w aleje długie,
w brzóz przejrzystych śpiewny płyn,
aż zagrają jak wiolonczel
żał – różowe światła pnące,
pszczelich skrzydeł hymn.

Jeno wyjmij mi z tych oczu
szkło bolesne – obraz dni,
które czaszki białe toczy
przez płonące łąki krwi.
Jeno odmień czas kaleki,
zakryj groby płaszczem rzeki,
zetrzyj z włosów pył bitewny,
tych lat gniewnych
czarny pył.

15.06.1943

Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *** [*Niebo złote ci otworzę...*], [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, Kraków-Wrocław 1986, s. 122.

Wiersz jest nasycony wieloma środkami
artystycznego wyrazu. Znajdują się wśród
nich:

- twórcze, obrazowe, dynamiczne
metafory: *ogromny dźwięków orzech, / który pęknie, aby żyć / zielonymi listeczkami; ukaże jądro mleczne ptasi świt; wyprowadzę z rzeczy cienie; futrem iskrząc [cienie] zwiną wszystko / w barwy burz [...]*;
- rozbudowane **porównania**: *cienie, / które prężą się jak kot; powietrza drżące strugi / jak z anielskiej strzechy dym;*
- obrazowe **epitety**: *niebo złote; serduszka listków; anielskiej strzechy dym; czaszki białe;*
- epitety **synestezyjne**: *ciszy biała nić; ogromny dźwięków orzech; brzoź przejrzystych śpiewny płyn;*
- metaforyczne epitety: *szkło bolesne; płonące łąki krwi; czarny pył;*
- **symbole**: szkło; czaszki; groby; krew.

Zbigniew Kresowaty, portret Ewy Demarczyk (1941–2020), najśłynniejszej wykonawczynie wierszy K. K. Baczyńskiego

Źródło: Zbigniew Kresowaty, *Ewa Demarczyk-portret*, licencja: CC BY-SA 3.0.

Noc

W erotyku *Noc* poeta prosi ukochaną, aby ocaliła go od wojennego świata. Nie pyta, czy go od niej wybawi, ale – jak to zrobi: „*Czym mnie wybawisz od nocy?*” Rozważa: „*Czy dziecko przywrócisz wygięciem warg na dół? / Snom kolistym, kwiatom, wodospadom / dasz się przeze mnie toczyć?*”

⌘ Krzysztof Kamil Baczyński

Noc

Basi

Madonno moja, grzechu pełna,
w sen jak w zwierciadło pęknięte wprawiona.
Duszna noc, kamień gwiazd na ramionach
i ta trwoga, jak ty – nieśmiertelna.

Madonno moja w grzechu poczęta,
to nie są winy, którym łez brak.
Noc jak zwierzę zatulone w strach,
noc, która zawsze pamięta.

Usta są gorzkie i suche, do łodyg
spalonych tak młodo podobne,
oczy ogniem niepłodne –
złoty orzech.

Czym łuskać z zamyślenia?
Wiarę uczynić po zgonie?
Jestem jak blask twój, co tonie
w morzach powrotnych jak ziemia.

Madonno, czym mnie wybawisz od nocy?
Czy dziecko przywrócisz wygięciem warg na dół?
Snom kolistym, kwiatom, wodospadom
dasz się przeze mnie toczyć?

Uczyń ruch nieomylny, daj nazwanie
wiatrom chłodnym, które z dzbanów leją
płyn, co jak płomień jest.
Dziś noc i budzę się, zanim dojrzeję
w lusterkach twoich łez.

28. III. 1942 r. Stawisko

Źródło: Krzysztof Kamil Baczyński, *Noc*, [w:] tegoż, *Utwory wybrane*, Kraków-Wrocław 1986, s. 30.

W wierszu znajduje się wiele różnych środków artystycznych. Najważniejsze z nich to:

- **epitety** metaforyczne i obrazowe **metafory**: *kamień gwiazd na ramionach; oczy ogniem niepłodne – złoty orzech; dziecko przywracać wygięciem warg na dół; budzę się, zanim dojrzeję / w lusterkach twoich łez*;
- rozbudowane, metaforyczne **porównania**: *Madonno moja, grzechu pełna, / w sen jak w zwierciadło pęknięte wprawiona; Jestem jak blask twój, co tonie / w morzach powrotnych jak ziemia*;
- **personifikacje**: *winy, którym łez brak; noc, która zawsze pamięta*;
- **symbole**: noc; płomień; łzy.

Słownik

erotyk

(gr. *erōtikós* – miłosny) – poetycki utwór liryczny o tematyce miłosnej

katastrofizm

(gr. *katastrophē* – punkt zwrotny) nurt refleksji historyzoficznej w literaturze, publicystyce i teorii kultury XX w., będący wyrazem przeświadczenia o nieuchronnej i bliskiej zagładzie zagrażającej współczesnemu światu, a zwłaszcza tradycjom, instytucjom i wartościom kultury europejskiej

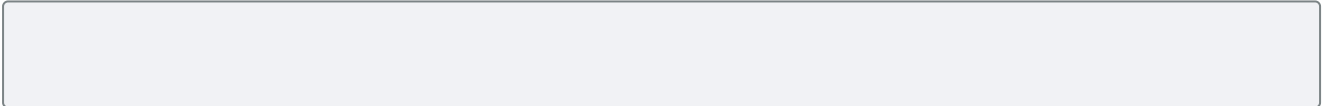
synestezja

(gr. *syn* ‘współ’, ‘razem’ + *aisthesis* ‘doznawanie’, ‘postrzeganie’) łączenie wrażeń zmysłowych różnego rodzaju, np. wzrokowych ze słuchowymi, węchowymi czy dotykowymi

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj słuchowiska. Z tekstów piosenek wynotuj elementy obrazowania dotyczącego wojny oraz sensy dotyczące miłości.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P18clmY59>

Wiersze Krzysztofa Kamila Baczyńskiego zyskały nowy wyraz w śpiewanych interpretacjach Ewy Demarczyk. Jej charakterystyczne wykonania na trwałe złączyły się z poezją tego twórcy. Pełne uczucia, doskonale oddają apokaliptyczne tony tej poezji oraz atmosferę grozy pomieszanej z pragnieniem życia i dążeniem do oddania piękna świata. Usłyszmy dwa utwory, do których muzykę skomponował Zygmunt Konieczny: „Wiersze wojenne” z 1965 roku oraz „Deszcze” z 1967 roku. Pierwszy utwór zawiera teksty trzech wierszy Baczyńskiego: „Niebo złote ci otworzę...”, „Pioseneczka” i „Gdy za powietrza zasłoną...”. Tekst drugiej piosenki to w całości strofy wiersza Baczyńskiego „Deszcze”.

Niebo złote ci otworzę,
w którym ciszy biała nić
jak ogromny dźwięków orzech,
który pęknie, aby żyć
zielonymi listeczkami,
śpiewem jezior,
zmiernych graniami,
aż ukaże jądro mleczne ptasi świst.

Jeno wyjmij mi z tych oczu
szkło bolesne – obraz dni,
które czaszki białe toczy
przez płonące łąki krwi.

Jeno odmień czas kaleki,
zakryj groby płaszczem rzeki,
zetrzyj z włosów pył bitewny,
tych lat gniewnych
czarny pył.

Kto mi odda moje zapatrzenie
i mój cień, co za tobą odszedł?
Ach, te dni jak zwierzęta mrucząc,
jak rośliny są – coraz młodsze.

I niedługo już – tacy maleńcy,
na łupinie z orzecha stojąc,
popłyniemy porom na opak
jak na przekór wodnym słojom.

Czerwień krwi dziecinnie się wyśni
jako wzdęte policzki wiśni.

Metal burz się wywiedzie na nowo
zapienioną dmuchawca głową.

A łez grzmot jak lawina kamieni
w małe żuki zielone się zmieni
i tak w wodę się chyląc na przemian

popłyniemy nieostrożnie w zapomnienie,
tylko płakać będą na ziemi
zostawione przez nas nasze cienie.

Jeno wyjmij mi z tych oczu
szkło bolesne – obraz dni,
które czaszki białe toczy
przez płonące łąki krwi.

Jeno odmień czas kaleki,
zakryj groby płaszczem rzeki,
zetrzyj z włosów pył bitewny,
tych lat gniewnych
czarny pył.

Krzysztof Kamil Baczyński

Deszcze

Deszcz jak siwe łodygi, szary szum,
a u okien smutek i konanie.
Taki deszcz kocham, taki szelest strun,
deszcz – życiu zmiłowanie.
Dalekie pociągi jeszcze jadą dalej
bez ciebie. Cóż? Bez ciebie. Cóż?
w ogrody wód, w jeziora żalu,
w liście, w aleje szklanych róż.
I czekasz jeszcze? Jeszcze czekasz?
Deszcz jest jak litość – wszystko zetrze:

i krew z boju, i człowieka,
i skamieniałe z trwóg powietrze.

A ty u okien jeszcze marzysz,
nagrobku smutny. Czasu napis
spływa po mrocznej, głuchej twarzy,
może to deszczem, może łzami.

I to, że miłość, a nie taka,
i to, że nie dość cios bolesny,
a tylko ciemny jak krzyk ptaka,
i to, że płacz, a tak cielesny.

I to, że winy niepowrotne,
a jedna drugą coraz woła,
i to, jakbyś u wrót kościoła
widzenie miał jak sen samotne.

I stojąc tak w szeleście szklanym,
czuję, jak ląd odpływa w poszum.

Odejdą wszyscy ukochani,
po jednym każdy krzyże niosąc,
a jeszcze innych deszcz oddali,
a jeszcze inni w mroku zginą,
stojąc za szkłem, co jak ze stali,
i nie doznani miną, miną.

I przejdą deszcze, zetrą deszcze,
jak kosy ciche i bolesne,

i cień pokryje, cień omyje.

(...)

A tak kochając, walcząc, prosząc
staną u źródeł – studni ciemnych,
w groźnym milczeniu ręce wznosząc;
jak pies pod pustym biczem głosu.

Nie pokochany, nie zabity,
nie napełniony, niedorzeczny,
poczuję deszcz czy płacz serdeczny,
Że wszystko Bogu nadaremno.

Zostanę sam, ja sam i ciemność.

I tylko krople, deszcze, deszcze
coraz to cichsze, bezbolesne.

Nagrania piosenek: archiwum Polskiego Radia, Polskie Nagrania Muza. Tylko do użytku edukacyjnego

Polecenie 2

Wyszukaj w internecie interpretację wiersza *Niebo złote ci otworzę...* w wykonaniu Meli Koteluk. Porównaj obie wersje i wskaż tę, która twoim zdaniem lepiej oddaje nastrój wiersza Baczyńskiego. Sformułuj dwa argumenty.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż cechy poetyki twórczości Krzysztofa Kamila Baczyńskiego.

symboliczne przedstawienia świata.

bogactwo poetyckich obrazów.

wieloznaczna metaforyka.

oszczędność środków artystycznych.

Ćwiczenie 2

Tematyka wojenna w wierszach Krzysztofa Kamila Baczyńskiego wiąże się w nich przede wszystkim z:

rozbudowaną metaforyką.

obecnością batalistycznych opisów.

niepokojem i lękiem towarzyszącym obrazom miłości.

występowaniem apokaliptycznych wizji świata.

Ćwiczenie 3

Wiersz [*Niebo złote ci otworzę...*] zawiera:

- żadne z wymienionych.
- wizję wymarzonego świata i apel do ukochanej.
- tylko wizję wymarzonego świata.
- tylko apel do ukochanej.

Ćwiczenie 4

W wierszu *Noc* podmiot mówiący pragnie, by:

- ukochana przestała płakać.
- ukochana uwolniła go od nocy.
- wojna już się skończyła.
- ukochana się obudziła.

Ćwiczenie 5

Połącz przykłady środków stylistycznych z ich nazwami:

zakryj groby płaszczem rzeki

personifikacja

siwy splot

epitet

noc jak zwierzę zatulone w strach

metafora

noc, która zawsze pamięta

porównanie

Ćwiczenie 6

Zinterpretuj poniższe epitety metaforyczne:

czas kaleki

usta gorzkie

łez lusterka

Ćwiczenie 7

Określ w kontekście przeżyć wojennych podmiotu sensy poniższych metafor:

wyjmij mi z tych oczu szkło bolesne

obraz dni, które czaszki białe toczy
przez płonące łąki krwi

odmień czas kaleki

Ćwiczenie 8

Przyporządkuj obrazy poetyckie do kręgów tematycznych, do których należą.

Wojna

pszczelich skrzydeł hymn

zetrzyj z włosów pył

*blask twój, co tonie w morzach
powrotnych*

Miłość

lata gniewne

łodygi spalone tak młodo

wiolonczel żal

Ćwiczenie 9

Czemu służą środki artystyczne zastosowane przez poetę w pierwszej części wiersza *Niebo złote ci otworzę...*, a jaką funkcję pełnią w drugiej? Nazwij te środki i określ ich funkcje.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Miłość i śmierć w poezji Krzysztofa Kamila Baczyńskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

33) wybrane wiersze następujących poetów: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Kazimiera Iłakowiczówna, Julian Przyboś, Józef Czechowicz, Krzysztof Kamil Baczyński, Tadeusz Gajcy;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- charakteryzuje poetykę wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego,
- wyjaśnia, w jaki sposób w wierszach tego poety przedstawiana jest miłość i śmierć,
- interpretuje wiersze *Niebo złote ci otworzę...* oraz *Noc* K.K. Baczyńskiego,
- porównuje różne interpretacje artystyczne wiersza K.K. Baczyńskiego *Niebo złote ci otworzę...*

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;

- dyskusja;
- analiza porównawcza.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca, by uczniowie przeczytali wiersze *Niebo złote ci otworzę...* i *Noc* Krzysztofa Kamila Baczyńskiego zamieszczone w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel pyta uczniów o wrażenia, jakie mają po przeczytaniu wierszy Baczyńskiego. Uczniowie wypowiadają się swobodnie. Nauczyciel informuje, że podczas lekcji uczniowie będą się zajmować interpretacją obu utworów i analizować, w jaki sposób Baczyński ukazał w nich dwa ważne kręgi tematyczne: miłość i śmierć.
2. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel odtwarza słuchowisko zamieszczone w e-materiale, w którym znajduje się interpretacja wiersza *Niebo złote ci otworzę...* w wykonaniu Ewy Demarczyk. Uczniowie dzielą się swoimi wrażeniami, notują najważniejsze z nich w zeszytach. Później nauczyciel odtwarza interpretację tego samego wiersza w wykonaniu Meli Koteluk (patrz: Materiały dodatkowe). Ponownie pyta uczniów o ich wrażenia. Później prosi, by uczniowie samodzielnie zdecydowali, które z poleceń dołączonych do sekcji „Słuchowisko” chcą wykonać. Po upływie ustalonego czasu prosi kilka osób o przedstawienie odpowiedzi. Podsumowuje ten etap lekcji.
2. Prowadzący zajęcia poleca, by uczniowie wykonali ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” związane z interpretacją wiersza *Niebo złote ci otworzę...* Po upływie ustalonego czasu wybrane osoby prezentują propozycje odpowiedzi. Później nauczyciel lub chętny uczeń odczytuje wiersz *Noc*. Uczniowie po wysłuchaniu

go decydują, czy nastrój obu utworów jest podobny. Następnie wykonują ćw. 1, 2 i 4 z sekcji „Sprawdź się”.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.
2. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące lekcję: w jaki sposób w poezji K.K. Baczyńskiego ukazane są miłość i śmierć? Jakich środków wyrazu artystycznego używa poeta?

Praca domowa:

1. Poszukaj w internecie interpretacji innych utworów Baczyńskiego. Wysłuchaj ich i wskaż tę, która najbardziej ci się podoba. Uzasadnij swoją opinię.

Materiały pomocnicze:

- Mela Koteluk, *Astronomia poety. Baczyński*, 2020, płyta dostępna w internecie.
- George Lakoff, Mark Johnson, *Metafory w naszym życiu*, Warszawa 2010.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.